

EEN ONVERWACHTE VONDST AANGAANDE ROBERT BON

door A.J.L. Penders

Als nazaat van de vroeg zeventiende-eeuwse pijpenmaker Robert Bort, die werkzaam was in Schoonhoven, kwam ik bij onderzoek naar meer feiten over zijn leven en werken tot een naar later zou blijken verrassende vondst.

In het Rotterdamse Gemeente Archief kwam ik de naam Bort een aantal keren tegen. Het betrof hier in twee gevallen een zekere Willem Bort. In een akte uit 1640 bleek bij een transport van obligaties, een *'Willem Bort schotsman tot Lith'* betrokken te zijn (1). Bij de tweede akte uit 1652 werd melding gemaakt van een *'Willem Bort wonende tot Rotterdam'* die aan Sr. Jeuriaen Fredrick Weijdner, koopman te Arnhem, een bedrag van 403 gulden en 3 stuivers schuldig was, *'over geleverde tabacq ende pijpen'* (2).

Of deze door Sr. Weijdner uit Arnhem aan Willem Bort geleverde pijpen ook in Arnhem gefabriceerd waren, wordt helaas niet vermeld. Door deze opmerking werd mijn interesse echter alleen maar groter en hoopte ik op het goede spoor te zitten, omdat de familienaam Bort inderdaad scheen te bestaan en er ook verbanden bleken met tabak en tabakspijpen.

Of het in deze akten om dezelfde persoon ging was niet te achterhalen, maar de kans is groot dat de koopman uit Leith in die tussenliggende periode naar Rotterdam verhuisde. Mijn enthousiasme kende geen grenzen, toen ik in de DTB's van Rotterdam inderdaad een Robert Bort tegenkwam, die getrouwd was met Lysbeth (Bessy) Trotter en die beiden ook van Schotse origine waren. Bij de dopen van hun zes dochters in de Schotse kerk (de oude St. Bastiaankapel op de hoek van de Meente en de Eerste Lombartstraat) waar Robert in de periode 1658-60 ouderling was, werd zijn naam door de Schotse predikant echter als Burt geschreven. Mogelijk was ook de oorspronkelijke familienaam van mijn Schoonhovense voorvader, die zonder twijfel ook Britse 'roots' had, door Nederlandse oren verkeerd geïnterpreteerd en heette hij ook Burt. Bij het zoeken naar meer gegevens over de Schoonhovense pijpenmaker heb ik zelfs even gedacht, dat misschien Robert Bort en Robert Bon een en dezelfde persoon zouden kunnen zijn geweest, omdat bij het lezen van de akten mogelijk de letters 'rt' van de naam Bort door voorgaande onderzoekers, voor een 'n' waren aangezien. De naam was echter correct gelezen en toen ik daarna ook nog de publicatie onder ogen kreeg van D. Duco over Robert Bon, met daarbij de afbeelding van een door Bon gefabriceerde en in Amsterdam gevonden pijp, welke hij heel duidelijk met zijn naam 'Robert Bon' op de steel merkte, was er geen twijfel meer mogelijk. Ook de beide afbeeldingen van de in Rotterdam gevonden pijpen van Bon, bij de publicatie van R. Stam waren nog eens een extra bevestiging dat Bon - Bort niet was.

Bij verder archiefonderzoek naar Bort in Rotterdam kwam er echter een belangrijke akte boven water die niet hem betrof, maar die een niet onbelangrijke aanvulling vormt op de gegevens van zijn collega pijpenmaker Robert Bon (3). Deze akte betreft zijn testament, opgemaakt te Rotterdam bij notaris N. van der Hagen op 27 september 1624 en luidt in zijn geheel als volgt:

'In den Name godts Amen. Kennelyck bij eenen ygelycken by desen instantie wette dat inden Jaere naedergeboorte des seiffen ons heeren Jesu Christi sestien hondert vierentwintich opten sevenentwintichsten Septembris, voor mij notaris ende den getuigen ondergenomineert gecomen ende gecompareert is de **Eersame Robbert Bon Engelsman tabacqpijmaecker woonende binnen deser stede mij notaris bekent** gesont van lichaeme gaende ende staende sijn verstant redenen ende uytsprike seer wel machtich ende gebruyckende en t'selve opentlijck blece welcke comparant overdenckende de ongestadicheit des menschen levens synde als een schaduwe verganckelyck ende datter niet zekers en is als de doot ende niet onsekers als de ure der selver ende daarom alsoo bedacht sijnde heeft hij comparant uyt vrijen ende onbedwangen wille alsoo hij bekende ende verclaerde gemaect geredenneert ende geslooten te hebben gelyck hij maectt ordonneert ende sluyt by desen zynen uijterste wille ende testament inder manieren als volgt. Eerstelyck bevelende zijne ziele in t' leven ende sterven godt almachtich Cristo onsen heijlant ende salichmaecker ende sijne lichame de begravinghe der aerden ende comende totter dispositie van sijne goederen eerstelijck laet maectt ende legateert hij testateur **Robbert Brey alias Bon sone van Willem Brey, grosker van Jaemuy** een pack cleeren ende dat hij noch daer boven comende uytter zee een half jaer den cost sal genieten ende noch tien gulden aen gelden als hij naer supelant sal trecken noch genieten en legateert hij testateur den **Robert Bale** een pack van sijn cleeren met een mantel ende busleeren colder ende daer boven noch een halff jaer inden cost ende dese legaten uytgekeert en voldaan sijnde soo institueert ende nomineert hy testateur **sijne twee kinderen Joris ende Marij Bon ende sijne hujsvrouw Annetgen Fernier** voor een kints gedeelte tot synen enigen absolute erfgenenamen by desen met vollen rechte van institutie om alle des testateurs goederen met hen deylen dat elckx een derde part sal erven parten en delen. Alle twelcke hem voorgelesen synde verclaerde ende bekende hij testateur te wesen sijn uyttersten wille ende testamentaire dispositie willende ende begerende dat t'selve sal effect sorteren als testament codicil donatie onder den bevel ofte uyt saecke des doots alsoo aldebest eenen samenschap testament syn effect soude comen ofte mogen effect sorteren, alwaert dat alle saecken naer regten ofte costuymen gevreywaert met waeren geobserveert ofte onerhouden implorerende tot dien eynde de hulpe de rechts hove off van alle Rechten ende Rechteren voor soo veel het noot sij.

Ende versochten my notaris hier van een ofte meer instrumenten gemaect ende geexpedieert te werden inder beste forma. Alsdan ende gepasseert ten Rotterdam ten comptoire mijns notaris ter presentie van Symen Dircxsz. ende Pieter Cornelis Speck tinmeesteren als getuygen ten desen getekent.

Sijmijn widn diercks   **Robbert Bonn**
Pieter Cornelis Speck
Quod attestor Rogatus
N. vander Hagen
Nots.'

Met dit testament wordt het vermoeden van R. Stam bevestigd, dat Robert Bon reeds vóór 1627, ja mogelijk zelfs al omstreeks 1622, in Rotterdam als pijpenmaker werkzaam zou zijn geweest. Ook onthult het de juiste familienaam van Robert Bon, namelijk **Brey**, met Bon als alias, met als bijkomstigheid, dat hij dit alias niet alleen gebruikte om zijn pijpen mee te merken, maar tevens om zijn testament mee te signeren, zij het nu als Bonn met dubbel 'n'. Waarschijnlijk zal ook in dit geval de naam Brey door de notaris verkeerd zijn weergegeven en zal deze ongetwijfeld **Bray** zijn geweest, omdat de naam Brey bij mijn weten in Engeland niet voorkomt en de naam Bray zeer frequent. Wanneer ook zijn echtgenote Annetgen Fernier uit Engeland of Schotland afkomstig was, is ook haar naam niet te plaatsen en zal deze waarschijnlijk Ferrier, Ferrers, Ferur, Ferrar, Ferriar of een andere variant zijn geweest. Dat zijn namelijk wèl Engels/Schotse familienamen.

Bij onderzoek naar meer gegevens over de naam Bon, trof ik de in dit geval wel heel opvallende naam **Braybon** aan in Sussex. Opvallend omdat die naam precies de samenvoeging is van de juiste familienaam van Robert Bray met zijn alias. Volgens het testament woonde zijn vader, William Bray in Yarmouth (Jaermuy) aan de Oostkust van de county Norfolk en moet mogelijk in het woord grosker achter zijn naam, het Engelse woord grocer worden gezien en had Robert's vader een winkel in deze, ook door Nederlandse vissers, druk bezochte oude vissersplaats.

Noten

- 1) G.A. Rotterdam O.N.A. inv.nr. 431/30 not. Balthazar Bazius d.d. 21-04-1640. Met de in deze akte genoemde plaats Lth wordt natuurlijk de havenplaats Leith bij Edinburgh bedoeld.
- 2) G.A. Rotterdam O.N.A. inv.nr. 679/97 not. Bartholom. Roose d.d. 16-01-1652.
- 3) G.A. Rotterdam O.S.A. 104/297 en 298 d.d. 27-09-1624.

Literatuur

- Bijlsma, R. 'Engelse tabakspijpmakers in Oud-Rotterdam', *Rotterdams Jaarboekje* 1916, pp. 444-45
- Duco, D., 'Robert Bon, een zeventiende-eeuwse pijpmaker'. *Pijpelijntjes* 3 (1977), nr. 4
- Stam, R. 'Robert Bon, een pijpenmaker van bovenregionale betekenis' *PKN* XX nr. 78 (1997)
- Johnson, Keith A.; Saintry Malcolm, R., *Genealogical Research Directory* 1994, 1997, 1998
- Lewis, Charles H.; AMA, M.A., *Norfolk in Europe*, Norfolk Museums Service 1980 en 'Treasures of the Yarmouth Museums' 1976
- Penders, A.J.L., *De visserijband Great-Yarmouth-Scheveningen*, z. pl. 1977